

Dhjetë pyetje të rënda drejtuar Kur'anit E dyta: Pse ekzistojnë botët?

1. Botët janë, botët janë të krijuara – ky është parakuptimi i dytë më i rëndësishëm në të kuptuarit e Kur'anit.

Në gjuhën arabe bota (në kuptimin e ekzistimit të gjithçkaje që është krijuar, në tërësinë e saj gjithëpërfshirëse) emërtohet me fjalën *'ālem*. Në arabisht, kjo është fjala themelore që përkthen termin anglez *world*, gjerman *Welt*, rus *мup* etj. Fjala arabe *'ālem*, botë, rrjedh ose buron nga rrënja treshe *'ajn-lam-mim*, një trung semantik me domethënie të shumëfishta, prej të cilit është nxjerrë edhe fjala arabe, tejet e shpeshtë, madje mund të thuhet jashtëzakonisht frekvente në Kur'an, *'ilm*, që do të thotë “dije”.

Afërsia – edhe pse jo njëjtësia e plotë – midis rrënjëve nga të cilat në arabisht burojnë fjala botë (*'ālem*) dhe fjala dije (*'ilm*), i ka shtyrë disa gjuhëtarë arabë të pohojnë se bota (*'ālem*) në arabisht quhet kështu sepse ajo është fusha me të cilën merret dija, përfshirë edhe dijen njerëzore (*'ilm*). Natyrisht, këto janë teori gjuhësore që duhen mbajtur parasysht, por është e dobishme që, krahas tyre, të njihen edhe teori të tjera, konkurruese ndaj tyre.

Nga ana tjetër, disa gjuhëtarë të tjerë pohojnë se fjala botë (*'ālem*) në arabisht është quajtur kështu sepse bota është e mbushur me shenja (*'alem*) që flasin për Zotin, i Cili i ka krijuar këto fenomene të botës. Në vijën e këtij lloj mendimi mbi fjalën botë (*'ālem*), vihen në lidhje fjala *'alem* (shenjë) dhe fjala *ājat / ājeh*, e cila gjithashtu do të thotë “shenjë”.

Duke pasur këtë parasysht, një poet arab, Labid ibn Rabi'ah, i ka kënduar vargjet e mëposhtme:

*“Sa çudi! Si është e mundur që Atij të mos i bindet mohuesi,
ose si mundet mohuesi ta mohojë Atë?!
Sepse, në çdo gjë Ai ka një shenjë,
një shenjë që vërtet dëshmon se Ai është Një!
Si në çdo lëvizje ashtu edhe në qetësi,
Zoti përgjithmonë ka dëshmitarë!”*

(Krahaso: Ibn Kethiri, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Adhim*, vëll. I, Bejrut, 1999, f. 82. Ibn Kethiri pohon se këtë varg e ka kënduar Ibn el-Mu'tazzi).

Është domethënëse se në vetë tekstin e Kur'anit fjala botë ose *'ālem* nuk përmendet asnjëherë në njëjës (singular), ndërsa fjala botët (*el-'ālemīn*), pra në shumës (plural), përmendet shtatëdhjetë e tri herë. Nuk ka kurrfarë dyshimi se Kur'ani, duke këmbëngulur që fjala botët (*el-'ālemīn*) të përdoret në formën gramatikore të shumësit, tregon edhe për vetë planin ekzistencial; domethënë, për faktin se ekziston një numër i madh botësh. Botët janë tërësia e shumëllojshme e krijimit hyjnor; botët janë të ndryshme; botët janë gjithmonë një

shumicë botësh. Është e pamundur që botët të jenë njëtrajtëshe, është e pamundur që njeriu t'i përfshijë ato me dijen e tij, e kështu me radhë.

Ashtu siç Fjala Hyjnore e Kur'anit nënkupton se Zoti është dhe se Zoti ekziston, dhe se, në njëfarë mënyre, kjo Fjalë pikërisht prej andej "buron", po ashtu, në faqet e Kur'anit, njeriut – lexuesit të Kur'anit – i sugjerohet, në mënyrë të ngjashme, që ta pranojë edhe një parakuptim tjetër, po aq të rëndësishëm, të Kur'anit, i cili thotë: Edhe botët janë, edhe botët ekzistojnë, me këtë dallim thelbësor se botët janë të krijuara, ndërsa Zoti është Ai që është Krijuesi i tyre.

Natyrisht, në Kur'an nuk hasen pohime të shprehura në mënyra të tilla si: "Hej, njerëz, në fillim ishte Zoti dhe pranë Tij hapej një zbrazëti e madhe, prandaj Zoti vendosi të mos ketë vakuum, e kështu i krijoi botët për ta mbushur zbrazëtinë!" Ose: "Hej, njerëz, në fillim Zoti u mërzit në vetminë e Tij, prandaj vendosi t'i krijojë botët për ta larguar mërzinë!" Sigurisht, për faqet e Kur'anit, konstatime ose pyetje të tilla do të ishin plotësisht joreale dhe deri në skaj fëmijërore. Fjala Hyjnore e Kur'anit ua tërheq vërejtjen njerëzve, me një lloj pedagogjie të saj të veçantë, i orienton dhe, në mënyrë të tërthortë, i mëson se një mënyrë e tillë të menduari, sipas së cilës botët do të ishin "të ndodhura rastësisht", ose një lloj "ëndrre hyjnore", apo "kllapie hyjnore", e kështu me radhë, nuk është e vlefshme. Madje, me një mendim dhe arsyetim të tillë arrihet në përfundime të gabuara.

Me fjalë të tjera, përkrah Zotit dhe krijimit të Tij të botëve, nuk është e lejueshme të projektohen përfytyrime si "lojë hyjnore", "rastësi", "arrogancë", "teke", "endje imagjorative" e të ngjashme. Se Zoti nuk e njuh kurrë dhe askund "lojën dhe dëfrimin", as në aktin e krijimit të botëve, kjo bëhet e qartë nga sureja el-Enbija', 21:16: *"Ne nuk i krijuam qiejt dhe tokën, as atë që gjendet ndërmjet tyre, për t'u dëfryer!"*

Kur Fjala Hyjnore e Kur'anit flet për botët si për një dukuri madhështore dhe befasuese, njëkohësisht nënkuptohet se vetë fakti i ekzistencës së botëve është një realitet i mirëfilltë, i cili, në vetvete, flet seriozisht dhe fuqishëm për Zotin. Kur'ani jo vetëm që është libri *i vërtetësisë së Zotit*, por ai është edhe libri *i seriozitetit të Zotit*. Megjithëkëtë, *serioziteti i Zotit* nuk nënkupton një Zot të ngurtë, një Zot pa mëshirë. Përkundrazi, Zoti është i Gjithëmëshirshëm dhe Mëshirëplotë; madje, kjo mëshirë e Tij mund të kërkohet dhe të lypet prej Tij gjithmonë.

2. Qëllimshmëria e botëve

Sipas tekstit të Kur'anit, botët, në shumësinë e tyre të pamatshme, janë vetë krijimi hyjnor (*el-halk*) si i tillë. Për më tepër, botët janë edhe shenja hyjnore (*el-ājāt*), dhe me këto fakte nuk mund të bëhet shaka.

Sureja el-En'am (6:32) vëren se për disa njerëz jeta e kësaj bote (*el-hajāt ed-dunjā*) nuk është tjetër veçse "lojë dhe dëfrim i kotë" (*le'ibun ve lehvun*). Drejt veprojnë ata që lojën dhe dëfrimin i lënë në nivelin e 'lojës dhe dëfrimit', dhe që krijimin e botëve nuk e mbështjellin me mantel të argëtimit dhe dëfrimit.

Kur Kur'ani flet për faktin se botët janë dhe se botët ekzistojnë, ky diskurs drejtuar njeriut nuk nënkupton se këtij dy-këmbëshi njerëzor i bëhen lajka, kinse ai është në gjendje t'i shndërrojë të gjitha botët në objekt të vetin, apo t'i përfshijë ato plotësisht me mendjen dhe

arsyen e tij, në mënyrë që "asgjë të mos i mbetet pas shpine" dhe që në vetëdijen e tij njerëzore të mos mbesë asnjë pyetje e hapur.

Përkundrazi, Kur'ani, nga faqet e tij, ia shfaq njeriut botët në qëllimshmërinë e tyre të brendshme. Shumë pasazhe të Kur'anit flasin për botët si për diçka brenda së cilës njeriu tashmë ndodhet, "me dëshirë apo pa dëshirë", ose si për diçka "mbi të cilën njeriu tashmë ekziston pa vullnetin e tij". Njeriu është pjesë e botëve për faktin se merr pjesë në fatin e tij të të qenit krijesë dhe për faktin se është "i përfshirë nga botët". Ligjërimi kur'anor, në mënyrë të tërthortë, e këshillon njeriun të pranojë se të qenit e njeriut si krijesë është gjithmonë me qëllim, ashtu siç është edhe të qenit e botëve si krijesa me qëllim - qoftë fjala për një qëllim të vetëm apo për disa qëllime, të njohura apo të panjohura për njeriun. Sureja el-Kijameh (75:36) i kumton njeriut se ai dhe qëllimi i tij janë të lidhur në një përkatësi të përbashkët, dhe se nuk ka vend për ta "menduar njeriun si një qenie që do të lihej kot", apo si një qenie që mund të shpërfilllet pa përgjegjësi: *"A mendon vallë njeriu se do të lihet kot, pa qëllim?!"*

Pra, ndryshe nga disa mësimet filozofike të lashta dhe bashkëkohore, Kur'ani nuk zgjon tek njeriu, as nuk i bën me dije, se ai - njeriu - është "hedhur në këtë botë" ashtu siç hidhet një gur nga hobeja, llastiku. Asnjë hobe nuk e formëson fatin e njeriut, asnjë forcë e verbër dhe kaotike nuk e përplas njeriun nëpër brigjet e këtyre botëve; përkundrazi, njeriu ndodhet këtu për ta pranuar thirrjen hyjnore mbi qëllimshmërinë e tij, për të bashkëpunuar me Zotin dhe me njerëzit, dhe për t'u përpjekur vetë që këtë qëllimshmëri ta kuptojë dhe ta përvetësojë me vetëdije.

Përveç kësaj bindjeje kur'anore mbi qëllimshmërinë e njeriut në mes të botëve, pra mbi faktin se ai nuk është një fije bari që erërat e padukshme e tundin sipas qejfit të tyre, Fjala Hyjnore e Kur'anit e ka parë të arsyeshme ta bindë me këmbëngulje njeriun edhe për këtë: se edhe të gjitha këto botë, i gjithë krijimi hyjnor në tërësinë e vet, janë me qëllim ose me qëllime. Madje, mendimit njerëzor (*tefekkur*) i njihet aftësia që, përmes vetë procesit të reflektimit dhe të arsytimit, të nxjerrë përfundimin se Zoti "nuk i ka krijuar qiejt dhe tokën kot", dhe se Ai as "nuk i krijon ato pa qëllim". Njerëzve të tillë Kur'ani, nga ana e tij, u jep mirënjohje dhe vlerësim; atyre që e pranojnë realitetin dhe seriozitetin e botëve dhe që, si për veten e tyre ashtu edhe për botët, shpërthejnë në thirrjen: *"Zoti ynë! Ti këtë nuk e ke krijuar kot!"* (Alu Imran, 3:191)

Por, nëse ajeti kur'anor 3:191 merret në tërësinë e tij, aty gjendet një nxitje drejtuar njeriut që, përpara se të shtrihet në të menduarit e tij reflektiv (*tefekkur*), t'i përkushtohet përmendjes së Zotit, domethënë *dhikrit*, i cili është mjet veprues i kontemplimit mbi Misterin Hyjnor. Madje, *dhikri* është një rit që vetë Kur'ani e ka vendosur në mënyrë shumë fleksibile; në të, njerëzit mund ta përmendin Zotin dhe ta kujtojnë Atë duke qëndruar *në këmbë*, duke ndenjur *ulur* dhe duke qëndruar *shtrirë* në anët e tyre.

Ajeti 3:191, në mënyrë të tërthortë, dëshmon se Zoti, duke i krijuar botët, Vetë-shpaloset dhe Vetë-manifestohet, por se, përmes "madhështive" të tyre, Ai Vetë edhe "mbulohet". Është e dobishme që njeriu, ky dy-këmbësh njerëzor, ta pranojë mesazhin e Kur'anit mbi "të fshehtat e qiejve dhe të tokës" (*gajbu's-semāvāti ve'l-erdi*). (Krahaso en-Nahl, 16:77)

Sipas Čedomil Veljačić, Allahu "mbetet i fshehur në thellësitë e kaltërsisë qiellore" (Krahaso: Čedomil Veljačić, *Razmeđa azijskih filozofija*, vëll. II, Zagreb, 1978, f. 323.), por kjo

nuk do të thotë se Ai nuk është i pranishëm kudo “me të gjitha kapacitetet e Tij hyjnore”. Për këtë prani hyjnore të përhershme dhe gjithëpërfshirëse Kur’ani na flet në suren er-Rahman, 55:29.

3. Botët, ekzistenat, kohëzgjatjet e gjata

Është domethënëse se Fjala Hyjnore e Kur’anit, në të gjitha përshkrimet dhe paraqitjet e saj të botëve (*el-‘ālemīn*), bën shumë lëshime ndaj njeriut, në atë mënyrë që, për shembull, ofron mijëra pamje të gjalla të botëve ashtu siç i sheh, i dëgjon, i përjeton dhe “i percepton” vetë njeriu, pikërisht ky njeri i tillë siç është në tokë. Për shembull, për qiellin thuhet se është “mbi njerëzit” (*feukahum*), siç thuhet: “A nuk shikojnë ata me vëmendje kah qielli se si mbi ta e kemi ndërtuar atë (qiellin), e kemi zbukuruar atë duke mos pasur në të ndonjë zbrazëti?!” (Kaf, 50:6)

Siç do ta shohim në një nënkapitull të veçantë, përshkrimi i Fjalës Hyjnore të Kur’anit (610–632) për tokën, e ka “ruajtur” Lindjen në atë anë të botës ku njerëzit edhe “më herët” kanë menduar se ndodhet lindja; e njëjta vlen edhe për Perëndimin. Po ashtu, atë që njerëzit e quanin “ana e majtë” ose “ana e djathtë”, Fjala Hyjnore e Kur’anit i pranon dhe i ruan si anë hapësinore për orientimin e njeriut. E njëjta gjë vlen edhe për “përvetësimin islam të shtatë ditëve”, me të cilat njerëzimi ishte mësuar më herët, si edhe për pranimin e kalendarëve të lashtë, të hartuar sipas lëvizjes së Hënës dhe lëvizjes së Diellit, e kështu me radhë. [Natyrisht, këtu duhet pasur parasysh se para Pejgamberit Muhammed s.a.v.s. ka pasur me mijëra pejgamberë që e kanë udhëzuar njerëzimin, ndër të tjera, edhe në atë që quhet “gjeografi e shenjtë” ose “orientime të shenjta” në hapësirë, ashtu si edhe “kohë të shenjta”, “kalendarë sakralë”, etj.].

Me këtë duam të theksojmë se diskursi kur’anor mbi botët nuk i ofron njeriut asnjë shtysë drejt një kuptimi “relativist” të fenomeneve të botëve, as nuk i paraqet botët si një “çikrik, rrotë djallëzore” të mbushur me stuhi ngjarjesh të rastësishme. Në theksimin e rendit, harmonisë dhe “teleologjisë” së botëve qëndron një porosi e pashprehur e Kur’anit: njeriu nuk duhet të endet i hutuar mes pafundësive iluzore të botëve, por duhet të kapet fort dhe seriozisht pas atyre shtyllave të botëve që i ka të kapshme. Dhe ai duhet t’i përgjigjet Zotit ndaj thirrjes për të besuar në Të dhe për të bërë vepra të mira.

Po ashtu, diskursi kur’anor mbi botët i kumton njeriut se këto botë janë të bukura (p.sh. “*qielli është stolitur me yje*” – krahaso 50:6; “*qielli apo qiejt janë pa çarje dhe pa zbrazëti*” – krahaso 50:6, etj.). Njeriu ka mundësinë që kudo “*ta shohë plotësinë dhe bukurinë e botëve*” (p.sh. 50:7–11). Sikur përmes kësaj njeriut i kumtohet që, në vështrimet e tij të natës drejt qiejve të stolitur me yje, ai të shohë në to një përmbushje, një plotëri, dhe të mos shohë kurrfarë humnerash, grykash apo zbrazëtish, por ta vërejë një tërësi të harmonishme. Për më tepër, në Kur’an botët e florës dhe të faunës përshkruhen si të bukura; praktikisht, nuk ka asnjë cep ku të mos “shihen gjurmët e mëshirës hyjnore”: “*Andaj, shikoj gjurmët e mëshirës së Allahut, si e gjallëron tokën pas shkretimit të saj!*” (er-Rum, 30:50)

Në raste të rralla dhe domethënëse, Fjala Hyjnore e Kur’anit, në një lloj shpërthimi të shkurtër të gradimit estetik me të cilin i edukon njerëzit, dëshmon se për diçka nga flora ose fauna mund të thuhet se është “e shëmtuar”. Kështu, për shembull, sureja Lukman (31:19) thotë se “*zëri (pëllitja) e gomarit është zëri më i neveritshëm*”. Mirëpo, këtu pohimi kur’anor i referohet vetëm “britmës së gomarit” (*sautu’l-hamir*), e jo gomarit si krijesë në tërësinë e tij. Po ashtu,

sureja el-A'raf (7:176) përdor shprehjen “frymëmarrja e rëndë e qenit”. Në natyrën e qenit dhe të llojit qenor, të cilës këtu i referohet Kur’ani, qëndron fakti se ai gulçon: “Nëse e përzë, ai gulçon, e nëse e lë të qetë, përsëri gulçon!” (7:176). Ky motiv i “gulçimit të vazhdueshëm të qenit” përdoret për të treguar njeriun kokëfortë, i cili i ndjek pasionet e veta dhe nuk heq dorë prej tyre, edhe sikur t’i thuhet se me këtë po “ngre krye kundër Zotit”.

Nëse këto përjashtime i lëmë mënjanë, në Kur’an botët paraqiten si të mrekullueshme dhe me qëllim në vete; “kozologjia e Kur’anit” shfaqet si një dëshmi e madhe dhe si një grumbull mijëra shenjash që tregojnë se Zoti është dhe se Zoti ekziston. Po ashtu, përfytyrimet e natyrës që i jep Kur’ani janë dhënë në përshkrime thellësisht të bukura, estetike.

Është e dobishme që këto përfytyrime kur’anore mbi bukurinë e botëve të krahasohen me pasazhet e para të Biblës (p.sh. “Libri i Zanafillës” në *Dhiatën e Vjetër*), ku rrëfehët se si Zoti krijon botët: qiellin, tokën, dritën, ujin, tokën e thatë, detet, gjelbërimin, ditët, netët, yjet, krijesat, kafshët, shpendët... dhe ku Zoti, pasi krijon diçka, në mënyrën e Tij hyjnore konstaton: “Dhe Zoti pa se ishte mirë.”

Por, nëse kthehemi te rrëfimet kur’anore mbi botët, në shumë vende njeriut dhe mbarë njerëzimit u kumtohet se këto botë, megjithëse të mëdha, të bukura dhe të pamatshme, megjithatë janë të përkohshme dhe të paqëndrueshme. Për mendjen, arsyen, kontemplimin dhe intuitën njerëzore, rrëfime të tilla të Kur’anit mbi botët mund të duken kundërthënëse dhe, siç do të thoshim sot, mund të veprojnë edhe në mënyrë dekurajuese mbi njeriun. Pikërisht për këtë do të themi disa fjalë në pjesën përmbyllëse të kësaj eseje.

4. Botët në përfundimësinë e tyre

Dhe tani kalojmë te fakti se në më shumë se dyzet vende në Kur’an fjala *botët* përmendet në sintagmën “Zoti i botëve” (*Rabbu’l-‘ālemīn*), së bashku me emrat *er-Rahman* (i Gjithëmëshirshmi) dhe *er-Rahim* (Mëshirëploti). Këtu gjendet edhe emri *Rabb* (Edukuesi, Mbajtësi, Zotëria), si një ndër Emrat e Bukur Hyjnore (*el-esmau’l-husna*) më të shpeshtë në Kur’an.

Kur në Kur’an thuhet *Rabbu’l-‘ālemīn*, me këtë i kumtohet njeriut se vetë Zoti është Ai që është “Mbajtësi i botëve”, “Mirëmbajtësi i botëve”, “Zotëria i botëve”. Semantika e fjalës *Rabb* në Kur’an është jashtëzakonisht e pasur, madhështore dhe e shumëdegëzuar. Në Kur’an, *Rabb* është gjithmonë *Rabb* i diçkaje: qoftë se Ai është “Zoti i shumë lindjeve dhe shumë perëndimeve” (*Rabbu’l-mesharik ve’l-megarib* – krahaso el-Me’arixh, 70:40), apo se është “Zoti i agimit” (*Rabbu’l-felek* – krahaso el-Felek, 113:1), ose, po ashtu, se është “Zoti yt [o, Muhammed; o, njeri], i Cili e frymëzon bletën” (*ve euhā Rabbuke ile’n-nahli* – krahaso en-Nahl, 16:68). Për këtë, më shumë një herë tjetër.

Sintagma “Zoti i botëve” (*Rabbu’l-‘ālemīn*), ashtu siç flet për mëshirën hyjnore me të cilën Zoti i mban dhe i furnizon të gjitha botët, po ashtu flet edhe se botët janë krijesa të Zotit. Duke i krijuar botët, Zoti nuk ua përcjell atyre, ashtu si as krijesave të tjera të Tij, as përjetësinë e Vet dhe as “hyjninë” e Vet. Pavarësisht mrekullisë dhe “madhësisë” së botëve në të cilat njeriu gjendet dhe që e rrethojnë nga të gjitha anët, Kur’ani e bind me këmbëngulje njeriun se këto botë nuk janë asgjë tjetër veçse krijime, krijesa të Zotit, dhe se për këtë arsye ato nuk duhet të hyjnizohen. Nga sintagmat kur’anore “Zoti i qiejve dhe i tokës” (*Rabbu’s-semavati ve’l-erdi*) dhe “Zoti i njerëzve, Zoti i njerëzimit” (*Rabbu’n-nasi*), njeriu nxitet ta pranojë faktin e njësisë

së Zotit. Me këtë mohohet shumëzotia, idhujtaria (politeizmi), e cila nuk mund të jetë as themel i botës dhe as themel i njerëzimit.

Edhe pse me sintagmën “Zoti i botëve” (*Rabbu’l-‘ālemin*) të gjitha botët nderohen si botë që pikërisht Zotin e kanë si Zotërinë e tyre, të gjitha këto botë, të afërta apo të largëta, e kanë fundin e vet. Një nga dimensionet e diskursit kur’anor është edhe ky: Zoti paraqitet si i Përjetshmi dhe i Amshueshmi, ndërsa njeriu, flora, fauna, toka dhe të gjitha botët paraqiten si të përkohshme dhe të fundme. A do të thotë kjo se Kur’ani është një libër që, duke folur për përfundimësinë dhe fundin e kozmosit dhe të universit, shpall një paralajmërim pesimist që do t’i godasë të gjitha krijesat që nga e para deri te e fundit? Duke pasur parasysh tonin e kthjellët dhe të ndritshëm të Kur’anit, kjo nuk mund të thuhet kështu.

Është e vërtetë, megjithatë, se Kur’ani shpall dhe paralajmëron një kohë, të ruajtur në një të ardhme të largët, “*kur qielli do të çahet*” (el-Infitar, 82:1), “*kur yjet do të rrëzohen*” (el-Infitar, 82:2), “*kur Dielli do të errësohet*” (et-Tekvir, 81:1), “*kur yjet do të bien*” (et-Tekvir, 81:2), “*kur detet do të derdhen njëri në tjetrin*” (el-Infitar, 82:3)... Pra, është e vërtetë se Kur’ani shpall dhe përshkruan pamje tronditëse të Fundit të Botës.

Kur lexohen të shkëputura nga konteksti, këto pjesë të Kur’anit veprojnë frikësuese mbi shpirtin, zemrën, arsyen dhe mendjen e njeriut. Por, nga këto “pasazhe të frikshme” të Kur’anit nuk duhen nxjerrë së paku dy përfundime: së pari, se botët janë “të konsumuara / të skaduar” dhe se Zoti i largon ato nga skena e Ekzistencës; dhe së dyti, se vetë Zoti dëshiron ta tregojë Fuqinë e Tij Absolute në mënyrën e kapricios dhe arrogancës së një fuqie të verbër, duke shkatërruar tani atë që dikur e krijoi dhe për të cilën, në Shpalljet e Tij, shumë herë ka thënë se është e bukur, e mrekullueshme dhe e përsosur. Duhet thënë se në këto përshkrime kur’anore mbi Fundin e Botës nuk duhet kërkuar asnjë lloj “Zoti kapricioz”. Zoti i Kur’anit nuk është “Zot tekanjor”. Do të ishte larg së vërtetës dhe absurde të mendohej diçka e tillë.

Në të vërtetë, ata që e lexojnë Kur’anin me vëmendje dhe me një zgjuarsiri më të thellë të arsyes, mendjes, intuitës dhe kontemplimit, në faqet e këtij Libri do të gjejnë shpallje për Këtë Botë dhe për Botën e Ardhshme, shpallje për Jetën Kalimtare dhe për Qëndrueshmërinë e Amshueshme. Nëse me Kur’an njeriut dhe njerëzimit u janë premtuar Ringjallja dhe Përjetësia, nuk ka dyshim se Zoti do t’ia dhurojë Dhuratën e Ringjalljes edhe gjithësisë, kozmosit, universit. Bota e Ardhshme, në Kur’an, përshkruhet si “jeta e vërtetë”: “*E jetë e vërtetë, padyshim, është ajo e botës së ardhme (Ahireti).*” (el-Ankebut, 29:64)

Nëse Kur’ani lexohet në mënyrë konsekuente, në Botën e Ardhshme jo vetëm që njeriu i cili i dorëzohet Zotit (*esleme*) do ta jetojë “Jetën e Vërtetë”, por edhe gjithësia, kozmosi, universi – ashtu si edhe të gjitha ato që i janë dorëzuar Zotit – do të ringjallen në atë “Jetë të Vërtetë” (*el-hajevān*). Pse është kështu, për këto pyetje Kur’ani nuk jep një përgjigje tërësisht shteruese. Në një vend, Kur’ani i këshillon njerëzit besimtarë: “*O besimtarë! Mos pyesni për gjëra të cilat, po t’ju sqarohen, nuk do të ishit të kënaqur!*” (el-Maideh, 5:101)

Burimi: *Preporod*, nr. 3/1205, 1 shkurt 2022, f. 8-9

Nga gjuha boshnjake: Rehan Neziri